

Obligatorisk föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar

Borgarrädsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Socialtjänstnämnden uppmanas att i egen regi tillhandahålla föräldrautbildning inför internationell adoption.
2. Avgiften för deltagande i föräldrautbildningen inför internationell adoption fastställs till 2 000 kronor per kursdeltagare att gälla fr.o.m. den 1 januari 2006.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Kommunen har enligt socialtjänstlagen ansvar för att blivande adoptivföräldrar får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna tillgodose sina barns behov. Det har under de senaste åren presenterats en del forskning, både nationell och internationell, som visar att de internationellt adopterade barnen är två till tre gånger överrepresenterade bl.a. inom barn- och ungdomspsykiatri. Enligt svenska studier löper de internationellt adopterade barnen en betydligt större risk än befolkningen i stort att utveckla psykiatriska symtom eller missbruk som kräver sjukhusvård och psykosocial behandling. Likaså är risken ökad för självmord och självmordsförsök samt för grov kriminalitet.

Som ett led i att förbättra de adopterade barnens situation har obligatorisk föräldrautbildning inför adoption införts i socialtjänstlagen och gäller fr.o.m. den 1 januari 2005.

Socialtjänstnämnden föreslår att socialtjänstnämnden får i uppdrag att organisera denna utbildning eftersom detta av stadsdelsförvaltningarna bedöms ge stora samordningsvinster. Kostnaderna föreslås täckas av intäkter från kursdeltagarna.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret. På grund av kort remisstid har ärendet inte kunnat remitteras i vanlig ordning. Stadsledningskontoret har dock inhämtat synpunkter från stadsdelsförvaltningarna Maria-Gamla stan, Norrmalm och Östermalm.

Stadsledningskontoret anser att lagändringen, som har införts i socialtjänstlagen, som säger att den som önskar adoptera från utlandet ska ha genomgått föräldrautbildning innan beslut om medgivande kan tas är bra och innebär att barnets bästa sätts i fokus. Stadsledningskontoret föreslår i detta skede att socialtjänstnämnden får i uppdrag att i egen regi tillhandahålla föräldrautbildning inför internationell adoption. Stadsledningskontoret delar helt socialtjänstnämndens uppfattning att kursdeltagarna själva ska bekosta föräldrautbildningen. Föräldrautbildningen får inte innebära en merkostnad för stadsdelsnämnderna.

Mina synpunkter

Jag välkomnar förslaget om att den obligatoriska utbildningen ska anordnas av socialtjänstnämnden. Omfattningen av utbildningen kommer inte att vara tillräckligt stor för att varje stadsdelsnämnd själv ska kunna anordna den på ett rationellt sätt. Det finns också fördelar med att samlokalisera utbildningen med det Resurscenter för adopterade barn och deras familjer som socialtjänstnämnden planerar att inrätta i Stockholm 2006. På så sätt kan stadens samlade råd- och stödverksamheter till adopterade barn och deras familjer hålls ihop, både före och efter det att adoptivbarnet har anlänt till sin familj. Samtidigt kan inte all utbildning ske på resurscentret, även om den planeras och utgår därifrån. Dels för att antalet utbildningar kommer att vara för stort, dels för att de blivande föräldrarna måste ha möjlighet att välja att delta i utbildning inom närområdet. Stadsdelsnämnderna måste därför bistå socialtjänstnämnden med utbildningslokaler jämnt spridda över staden.

Riksdagen har beslutat om kommunernas ansvar för att anordna obligatoriska föräldrautbildningar utan att kompensera kommunerna för denna kostnad. Det innebär att det inte finns något utrymme för att anslagsfinansiera utbildningarna från socialtjänstnämndens sida. Det är inte heller rimligt att kostnaderna för varje utbildning debiteras stadsdelsnämnderna. Jag anser därför att kostnaden för utbildningen ska tas ut som en avgift av varje kursdeltagare. Kostnaden är beräknad till 2 000 kr per kursdeltagare. Självklart ska avgiften justeras om det visar sig att den faktiska kostnaden visar sig bli lägre eller högre.

Jag föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Socialtjänstnämnden uppmanas att i egen regi tillhandahålla föräldrautbildning inför internationell adoption.
2. Avgiften för deltagande i föräldrautbildningen inför internationell adoption fastställs till 2 000 kronor per kursdeltagare att gälla fr.o.m. den 1 januari 2006.

Stockholm den 1 december 2005

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (båda m) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. delvis bifalla föredragande borgarråds förslag
2. tillåta fler utförare än i egen regi

Våra partier ifrågasatte de obligatoriska föräldrautbildningarna när den nya lagen arbetades fram. Den nya skrivningen i socialtjänstlagen om att särskild hänsyn ska tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov borde vara tillräcklig. De kunskaper och insikter som krävs för att bli en bra adoptivförälder kan tillgodogöras på många sätt.

Att staden nu ordnar en utbildning enligt adoptionsmyndighetens och socialstyrelsens studiematerial har vi inga invändningar emot. Vi anser dock inte att det finns några skäl för staden att vara ensam anordnare av föräldrautbildningar. Även andra seriösa utbildare bör kunna anvisas

av staden. Adoptionscentrums lokalavdelningar har tidigare arrangerat jämförbara utbildningar till en kostnad av ca 750 kronor.

Att adoptera är en kostsam process. Det är angeläget att priset för den obligatoriska utbildningen inte är för högt. När Stockholm stad nu sätter priset till 2000 kronor per person för blivande adoptivföräldrar innebär det mer än en fördubbling av priset, vilket är mycket olyckligt.

ÄRENDET

Fr.o.m. den 1 januari 2005 ska den som önskar adoptera barn från utlandet ha genomgått föräldrautbildning innan beslut om medgivande kan tas. Lagändringen har införts i socialtjänstlagen 6 kap. 12 §. Kommunen ska anvisa lämplig utbildning. Syftet är att alla som önskar adoptera ska få kunskap och möjlighet till insikt om adopterade barn och deras behov. Socialtjänstnämnden föreslår att socialtjänstnämnden får i uppdrag att organisera denna utbildning eftersom detta av stadsdelsförvaltningarna bedöms ge stora samordningsvinster. Kostnaderna föreslås täckas av intäkter från kursdeltagarna.

Socialtjänstnämndens beslut från den 25 oktober 2005 är av följande lydelse.

1. Socialtjänstnämnden föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige ger nämnden i uppdrag att i egen regi tillhandahålla föräldrautbildning inför internationell adoption.
2. Socialtjänstnämnden föreslår att kommunstyrelsen hemställer hos kommunfullmäktige att fastställa avgiften för deltagande i föräldrautbildning inför internationell adoption till 2.000 kronor per kursdeltagare att gälla fr.o.m. den 1 januari 2006.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m), ledamöterna *Ann-Katrin Åslund m.fl.* (fp) och ledamoten *Désirée Pethrus Engström* (kd), *bilaga*.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 17 oktober 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Bakgrund till nya lagen

På kommunens socialtjänst vilar enligt socialtjänstlagen ett särskilt ansvar för adopterade barn och för att deras föräldrar får den stöd och hjälp de behöver för att kunna tillgodose sina barns behov. Det har på senare år presenterats en del forskning, både nationell och internationell, som visar att de internationellt adopterade är två till tre gånger överrepresenterade i kliniska material inom barn- och ungdomspsykiatri och social dygnsvård. Enligt svenska studier (Lindblad, Hjern, Vinnerljung) löper de internationellt adopterade en betydligt större risk än majoritetsbefolkningen att utveckla psykiatriska symtom eller missbruk som kräver sjukhusvård och psykosocial behandling. Likaså är risken ökad för självmord och självmordsförsök samt för grov kriminalitet.

Som ett led i att förbättra de adopterade barnens situation har obligatorisk föräldrautbildning inför adoption införts i socialtjänstlagen och gäller fr.o.m. den 1 januari 2005.

Den nya lagens innehåll

Den som önskar adoptera ett barn från utlandet ska ha genomgått lämplig föräldrautbildning innan beslut om medgivande kan tas. MIA (Myndigheten för internationella adoptionsfrågor) har, i samråd med Socialstyrelsen, tagit fram ett omfattande studiematerial för blivande adoptivföräldrar; Att bli förälder till ett barn som redan finns, och ett material för kursledare;Handledning för utbildare. Skrifterna publicerades i juni 2005 och reviderades i september 2005. Kommunen ska anvisa lämplig utbildning. Syftet med föräldrautbildningen är att alla som önskar adoptera ska få kunskap och möjlighet till insikt om adopterade barn och deras behov. Utbildningen ska inte vara ett instrument för socialnämndens bedömning av dem som ansöker om adoption, den ska vara fristående från hemutredningen. För dem som redan tidigare har adopterat är det frivilligt att delta.

Den rekommenderade utbildningen

Utgångspunkten för utbildningen är att öka förutsättningarna för att eventuella problem som uppstår efter adoptionen, kan lösas om de hanteras på ett bra sätt. Deltagarna ska ges möjlighet att nå insikt i de särskilda krav som adoptivföräldraskapet ställer, och göra en bedömning av sin egen förmåga och beredskap att kunna hantera dessa. Regeringen gav MIA uppdraget att, i samråd med Socialstyrelsen, ta fram ett passande utbildningsmaterial. I arbetet har MIA fått stöd och hjälp från en referensgrupp bestående av adoptionsorganisationerna, Sveriges Kommuner och Landsting samt personer med relevant sakkunskap. MIA presenterade utbildningsmaterialet i juni 2005. Med MIA:s studiematerial blir föräldrautbildningen sju gånger tre timmar lång, och mycket omfattande och djupgående.

Grupprocessen spelar en mycket viktig roll i föräldrautbildningen. De enskilda individernas tankar, känslor och handlingar påverkar de andra i gruppen. Gruppledarna har därför viktiga funktioner både som ledare och kunskapsförmedlare.

De nya bestämmelserna innehåller direktiv angående vilka aktörer som är att betrakta som lämpliga att tillhandahålla föräldrautbildning inför adoption. Till exempel tillåts inte längre aktörer med eget intresse av adoptionsförmedlingen att tillhandahålla föräldrautbildning. Vidare efterfrågas att cirkelledaren/kursledaren bör ha någon form av beteendevetenskaplig utbildning.

Socialstyrelsen förväntas rekommendera landets kommuner att använda MIA:s/Socialstyrelsens utbildningsmaterial som utgångspunkt för föräldrautbildningen.

Nuvarande utbud av föräldrautbildning

Den rådande formen av kommunal adoptivföräldrautbildning i Stockholm handhas av Katarina-Sofia stadsdelsförvaltning, på uppdrag av socialtjänstförvaltningen. Utbildningen, som är självvald, ges i cirkelform tre gånger två timmar och har i princip fungerat likadant sedan hösten 1997. Föräldragrupperna hanteras på halvtid av en vid Katarina-Sofia anställd familjerättssekreterare. Katarina-Sofia anlitar ytterligare cirkelledare i form av externa uppdragstagare för att tillgodose behovet av föräldragrupper. Föräldraförberedelse i denna form kommer att upphöra vid årsskiftet.

Många sökande gick tidigare i föräldracirkel vid någon av de olika adoptionsorganisationernas lokalavdelningar, som drivs av ideella medlemmar och själva är adoptivföräldrar. Denna typ av föräldrautbildning godkänns inte sedan den 1 januari 2005 eftersom adoptionsorganisationerna, som står bakom lokalavdelningarna, har ett intresse av själva förmedlingen. Flera av dessa engagerade och intresserade personer leder numera föräldracirkel inför adoption via t.ex. Studiefrämjandet.

Stadsdelsnämndernas ansvar och önskemål

Socialtjänsten på de olika stadsdelsförvaltningarna, både chefer och medarbetare, är överens om att det bästa är att Stockholm tillhandahåller kommunal föräldrautbildning för adoptivföräldrar i egen regi, eftersom det gynnar kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. En strukturerad verksamhet för stöd till blivande adoptivföräldrar blir ett förebyggande inslag i det ansvar som åvilar kommunernas socialnämnder för att tillgodose hjälpbehovet hos adopterade barn och deras familjer.

Verksamheten utgör en ny arbetsuppgift för stadsdelsförvaltningarna eftersom den nuvarande formen av gruppträffar inför adoption har skötts vid Katarina-Sofia stadsdelsförvaltning. Den nya obligatoriska mer omfattande föräldrautbildningen måste inrättas så att den blir lättillgänglig för de sökande och praktisk att administrera. Eftersom en del stadsdelsnämnder lämnar enstaka medgivande per år, medan andra lämnar ett trettiotal medgivande per år, riskerar trycket att bli väldigt ojämnt i staden om föräldrautbildningen utförs på var och en stadsdelsförvaltning. Det är dessutom olämpligt att samma person håller i utbildningen, som sedan genomför medgivandeutredningen.

Önskemål har framförts från ansvariga chefer inom IoF/Barn och ungdom, att staden ska använda sig av MIA:s/Socialstyrelsens utbildningsmaterial och att staden även fortsättningsvis har en gemensam administration för stadens samlade behov av adoptivföräldrautbildning. Planen är förankrad på stadsdelsdirektörsnivå.

Omfattning av behovet av kursplatser och kursledare

2004 fattades i Stockholm 242 beslut om medgivande inför adoption, varav 63 stycken gällde medgivande för ensamstående. Detta innebär sammanlagt 421 personer. I år ses en tydlig ökning av ensamstående sökande. T.o.m. maj månad 2005 uppmättes 58 ensamstående sökande, vilket innebär ett snitt på drygt 11 per månad. Räknat på hela året skulle det kunna innebära totalt 132 ensamstående sökande, vilket är mer än en dubbling jämfört med föregående år.

Förvaltningens förslag baseras på ett behov av 500 kursplatser per år men behovet kan, som framgår ovan, komma att bli större än så.

Rimlig gruppstorlek är 10-12 personer. Det innebär att Stockholm behöver producera 45-50 föräldrautbildningar per år. Som kursledare är det rimligt att klara av att kombinera uppdraget med sitt regelmässiga heltidsarbete som familjerättssekreterare, socialsekreterare eller familjerådgivare, om man håller i en utbildningsomgång per termin, d.v.s. två utbildningar per år. Avsikten är att de nyutbildade kursledarna ska arbeta två och två de första gångerna de leder en föräldrautbildning och att de därefter ska tjänstgöra en och en. Förvaltningen kommer att låta utbilda drygt tjugo kursledare med avsikten att klara efterfrågan på kursplatser.

Behovet av en person som administrerar föräldrautbildningen

Den person i Stockholms stad som önskar adoptera ska börja med att kontakta socialtjänstens familjerättsenhet i den stadsdel han/hon är bosatt i. Sökande remitteras från sin stadsdel till stadens gemensamma samordnare som inordnar den sökande i en passande föräldrautbildning. Kopia på utfärdat kursintyg skickas av samordnaren till den sökandes stadsdelsförvaltning.

För att klara att hantera den administration och planering som är förenat med fördelningen av hela stadens samlade behov av kursplatser, bokning av kursledare och utbildningslokaler, beställning, tryckning och utdelning av studiematerial, beställning av böcker, filmer med mera behövs en anställd på halvtid. Beräknad kostnad för en sådan administrativ tjänst på halvtid är 188 tkr per år.

Planerad kursledarutbildning

Uppdraget som kursledare förutsätter goda kunskaper om barns behov och utveckling samt särskilda kunskaper om adopterade. Inom stadens socialtjänst finns den erfarenhet och kompetens som behövs för att klara uppgiften, om än utbildning till behörig kursledare måste tillkomma. En kursinbjudan har skickats ut till samtliga stadsdelsförvaltningar och till socialtjänstförvaltningen. Behöriga att söka förvaltningens kursledarutbildning är anställda socionomer, socialpedagoger, psykologer eller personer med motsvarande utbildning. Kursledarutbildningen omfattar tre heldagar och genomförs i månadsskiftet november/december 2005 till en kostnad av cirka 45.000 kronor. Alla blivande kursledare kommer att utbildas samtidigt och få del av MIA:s/Socialstyrelsens kunskapsunderlag. De kommer att samtala om grundsyn och värderingar och på så vis få gemensamma referenspunkter för sitt tillvägagångssätt, vilket garanterar en hög och jämn kvalitet på föräldrautbildningen och lika villkor för alla kommuninvånare. Kostnaden för utbildningen av kursledare bekostas inom Socialtjänstnämndens ram.

Kostnadsberäkningar

Några statliga medel för den nya obligatoriska föräldrautbildningen inför internationell adoption kommer inte att utgå.

Kostnaderna för adoptivföräldrautbildningen beräknas uppgå till 930 tkr per år, uppdelat på ersättning till kursledarna med 522 tkr, handledningskostnader 56 tkr, en samordnare på halvtid 188 tkr, kursmaterial och övrigt 164 tkr. Därutöver tillkommer kostnader för lokaler prognostiserat till 70 tkr.

Det första halvåret 2006 beräknas den nya formen av adoptivföräldrautbildning att bli kostsammare på grund av att kursledarna då föreslås leda föräldrautbildningen två och två i kombination med två timmars veckovis utbildande grupphandledning. Grupphandledningen är fr.o.m. hösten 2006 tänkt att övergå till handledning två timmar varannan vecka. Extrakostnaderna för det första halvåret 2006 beräknas uppgå till 366 tkr.

Om en särskild lokal för det planerade Resurscenter för adopterade barn och deras familjer ska inrättas i Stockholm 2006, vore det lämpligt att samlokalisera föräldrautbildningen inför adoption med den verksamheten, så att stadens samlade råd- och stödverksamheter till adopterade barn och deras familjer hålls ihop, både före och efter det att adoptivbarnet har anlänt till sin familj. Ett förslag beträffande Resurscenter för stöd till adopterade beräknas presenteras vid socialtjänstnämndens novembersammanträde.

Egenavgiften

Kommunen har enligt 8 kap. 2 § socialtjänstlagen rätt att ta ut avgift motsvarande självkostnader. Enligt ovanstående kalkyl beräknat på 500 kursplatser per år, motsvarar självkostnaden i Stockholm 2.000 kronor per person.

Sveriges Kommuner och Landsting har ännu inte lämnat några rekommendationer beträffande adoptivföräldrautbildningen. Utifrån vad som kommit till socialtjänstförvaltningens kännedom så har många kommuner i landet ännu inte beslutat i frågan.

Socialtjänstförvaltningens synpunkter

Det är viktigt att stadens socialtjänst fördjupar sina kunskaper om adopterade barns behov och utvecklar sina arbetssätt vad gäller kommunens särskilda ansvar för stöd och hjälp till adopterade barn och deras familjer. Att tillhandahålla föräldrautbildningen i kommunal regi är ett uppbyggande och följdriktigt steg vad gäller kunskapsbyggande och metodutveckling utifrån forskning och beprövad erfarenhet på området.

För att ytterligare höja och jämställa kvalitén på stadens adoptivföräldrautbildning ska kursledarna erhålla kontinuerlig grupphandledning, både vad gäller fackkunskaper om adoption och grupprocesser, från en auktoriserad socionom med relevant sakkunskap.

Socialtjänstförvaltningen förslag

- Socialtjänstförvaltningen förespråkar att Socialtjänstnämnden ska föreslå att Kommunstyrelsen hemställer att nämnden tillhandahåller föräldrautbildning inför internationell adoption i egen regi.
- Socialtjänstförvaltningen förespråkar vidare att Socialtjänstnämnden hemställer att Kommunfullmäktige fastställer avgiften för deltagande vid föräldrautbildning inför internationell adoption till 2.000 kronor per kursdeltagare att gälla fr.o.m. den 1 januari 2006.

REMISS

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 november 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att lagändringen, som har införts i socialtjänstlagen, som säger att den som önskar adoptera från utlandet ska ha genomgått föräldrautbildning innan beslut om medgivande kan tas är bra och innebär att barnets bästa sätts i fokus.

Stadsledningskontoret har haft kontakt med Järfälla kommun som uppger att de nordvästra kommunerna i Stockholms län (Järfälla, Upplands-Bro, Solna Sundbyberg, Täby, Lidingö, Danderyd, Waxholm, Österåker,) samarbetar i syfte att upprätta gemensamma kvalitetskrav för de externa utbildarna. En lista över de utbildare som uppfyller kraven kommer att finnas hos respektive kommun. Blivande adoptivföräldrar kommer att hänvisas till att använda dessa utbildare. En uppföljning av kvalitetskraven kommer att göras en gång per år och samtidigt kommer listan över godkända utbildare att uppdateras. Målet är att föräldrarna skall ha genomgått utbildningen innan utredningen påbörjas. Ett annat exempel utgör Sollentuna, Upplands-Väsby och Sigtuna kommuner som går samman och bedriver utbildning i egen regi med två kurser per år. Kurserna

beräknas kosta 1500 -2000 kronor per person. Visar sig kursbehovet bli större kommer föräldrar att hänvisas till utbildare som uppfyller de krav MIA ställt.

Stadsledningskontoret föreslår i detta skede att socialtjänstnämnden får i uppdrag att i egen regi tillhandahålla föräldrautbildning inför internationell adoption.

Stadsledningskontoret delar helt socialtjänstnämndens uppfattning att kursdeltagarna själva ska bekosta föräldrautbildningen. Föräldrautbildningen får inte innebära en merkostnad för stadsdelsnämnderna. Det är viktigt att socialtjänstförvaltningen erbjuder andra kommuner lediga platser om sådana finns. Detta för att garantera ett effektivt utnyttjande av utbildningsplatserna. Detta bör dock vara en tillfällig lösning då tomma platser finns.

Stadsdelsdirektörerna har tidigare under hösten tagit del av information i ärendet och ställer sig positiva till att staden även fortsättningsvis har en gemensam administration för stadens samlade behov av adoptivföräldrautbildning.

Stadsledningskontoret har varit i kontakt med Maria-Gamla stan, Norrmalm och Östermalms stadsdelsförvaltningar. Norrmalm och Östermalms stadsdelsförvaltningar instämmer i förslaget. Maria-Gamla stan framför bl.a. en oro för hur återväxten av kursledare ska tryggas och hur samordningen av utbildningslokaler skall ske. Stadsledningskontoret anser att detta måste lösas inom ramen för den administrativa tjänsten som föreslås.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänstnämnden

Reservationen av vice ordföranden Peter Lundén-Welden m.fl. (m), ledamöterna Ann-Katrin Åslund m.fl. (fp) och ledamoten Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Socialtjänstnämnden bifaller i huvudsak förvaltningens förslag till beslut
Därutöver anförs följande.

Våra partier ifrågasatte de obligatoriska föräldrautbildningarna när den nya lagen arbetades fram. Den nya skrivningen i socialtjänstlagen om att särskild hänsyn ska tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov borde vara tillräcklig. De kunskaper och insikter som krävs för att bli en bra adoptivförälder kan tillgodogöras på många sätt.

Att staden nu ordnar en utbildning enligt adoptionsmyndighetens och socialstyrelsens studiematerial så som beskrivs i ärendet är dock ett bra förslag. Det finns dock inget skäl för staden att vara ensam anordnare av föräldrautbildningar. Även andra seriösa utbildare bör kunna anvisas av staden.

Lagstiftarens misstänksamhet mot adoptionsorganisationerna som föräldrautbildare är förvånande. Organisationer som är seriösa nog att auktoriseras för att förmedla adoptioner borde rimligen vara seriösa nog att ordna föräldrautbildningar.

Det är viktigt att utbildningarna erbjuds så ofta och i sådan omfattning att väntetiderna för adoption inte förlängs.

Att adoptera är en kostsam process. Det är angeläget att priset för den obligatoriska utbildningen inte sätts så högt att den ekonomiska tröskeln för att adoptera höjs ytterligare.